

УДК 339.727.3:340(477)

ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Галина ЄРКО,
здобувач Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України

SUMMARY

The article explores the means of state financial support, which is enshrined in the legislation of Ukraine and identified by scientists in the scientific literature. The absence of a unified approach in the determination of state financial support and the attention is focused on different naming them, namely, types, forms, means, direction. Justified the expediency of the operation of a single term, namely, the means of state financial support. Supported by the position assigning means an exhaustive list of state financial support in the Law of Ukraine "On state aid to economic entities" and the ways of its expansion.

Key words: state financial support, entities, types, forms, means, legislative regulation.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено засоби державної фінансової підтримки, які закріплені в законодавстві України та виділяються вченими в науковій літературі. Установлено відсутність єдиного підходу у визначенні засобів державної фінансової підтримки та акцентовано увагу на різному їх іменуванні, зокрема види, форми, засоби, напрями. Обґрунтована доцільність оперування єдиним терміном – «засоби державної фінансової підтримки». Підтримана позиція щодо закріплення вичерпного переліку засобів державної фінансової підтримки в Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та запропоновано шляхи його розширення.

Ключові слова: державна фінансова підтримка, суб'єкти господарювання, види, форми, засоби, законодавче регулювання.

Постановка проблеми. Державна фінансова підтримка завжди відігравала важливу роль у процесі державного регулювання ринкової економіки, саме вона впливає на соціально-економічний розвиток держави, сприяє забезпеченню розвитку важливих для держави сфер виробництва та розвитку депресивних регіонів тощо. Важливим аспектом такої підтримки є засоби її надання, адже державна фінансова підтримка буде ефективною за наявності такого складу інструментів, які стимулюють економічне зростання держави й діяльність суб'єктів господарювання. Як слушно зауважують В.В. Герасименка та М.М. Шаповалова, історично держава задля забезпечення сталого росту економіки країни використовує заходи з їх фінансово-кредитної підтримки, які узгоджуються з визначеними країною пріоритетними напрямками її соціально-економічного розвитку [1, с. 43–44]. Отже, дослідження питання щодо засобів державної фінансової підтримки є вкрай важливим для економіки нашої країни.

Актуальність теми. Засоби державної фінансової підтримки врегульовані значною кількістю нормативно-правових актів, серед яких можна виділити Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VII [2] (далі – Закон № 1555), Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI [3], Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV [4]. Однак аналіз чинного законодавства свідчить про наявність різного підходу до закріплення переліку таких засобів. Більш того, в одних нормативно-правових актах законодавець оперує терміном «види», в інших – «форми надання», у третіх – «заходи надання».

Дослідженням засобів державної фінансової підтримки займалися такі науковці, як В.Г. Гончарова [5], Р.Б. Данилейчук [6], І.О. Драган [7], І.В. Комарова [8] та ін. Водночас підхід науковців до виділення засобів державної фінансової підтримки є неоднаковим, що зумовлює необхідність теоретичного доопрацювання порушеного в дослідженні питання.

Наведене зумовлює актуальність дослідження, метою якого є обґрунтувати пропозиції щодо засобів державної фінансової підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. №1555-VI, державна допомога може реалізовуватися, зокрема, у таких формах: 1) надання субсидій та грантів; 2) надання дотацій; 3) надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів; 4) списання боргів, включно із заборгованістю за надані державні послуги, списання штрафних санкцій, компенсація збитків суб'єктам господарювання; 5) надання гарантій, кредитів на пільгових умовах, обслуговування кредитів за пільговими тарифами; 6) зменшення фінансових зобов'язань суб'єктів господарювання перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; 7) надання, прямо чи опосередковано, суб'єктам господарювання товарів чи послуг за цінами нижче ринкових або придбання товарів чи послуг суб'єктів господарювання за цінами, вище ринкових; 8) продаж державного майна за цінами, нижче ринкових; 9) збільшення державної частки в статутному капіталі суб'єктів господарювання або збільшення вартості державної частки на умовах, неприйнятних для приватних інвесторів. **Зміст цієї статті дає змогу стверджувати про виключність**

переліку форм (авт. - засобів) державної фінансової підтримки, яка надається суб'єктам господарювання.

Важливо, що, окрім наведеного Закону, іншими законами визначаються засоби державної фінансової підтримки окремим суб'єктів господарювання.

Зокрема, відповідно до ст. 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI, основними **видами** фінансової державної підтримки є такі: 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями; 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи; 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій; 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Відповідно до п. 13.1 ст. 13 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV, фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу надається через механізм **здешевлення кредитів і компенсації лізингових платежів**. Здешевлення кредитів здійснюється в режимі кредитної субсидії та полягає в субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки для створення оптових ринків сільськогосподарської продукції» від 29.09.2010 р. № 893 передбачено надання фінансової підтримки створення оптових ринків сільськогосподарської продукції 1) **у вигляді компенсації витрат**, пов'язаних із розробленням проектно-кошторисної документації, у тому числі на роботи з будівництва об'єктів інфраструктури оптових ринків; будівництвом під'їзних шляхів до території оптового ринку, мереж водо- та електропостачання, інших комунікацій загального призначення; викупом земельних ділянок, об'єктів виробничого і невиробничого призначення, торговельних та адміністративних будівель (приміщень), інших об'єктів інфраструктури з метою розміщення та забезпечення функціонування оптових ринків; створенням (упровадженням) системи інформаційного забезпечення діяльності оптових ринків; 2) **виплати компенсації в розмірі до 50 відсотків обсягу** видатків на придбання устаткування й обладнання, у тому числі іноземного виробництва, для комплектування та облаштування оптових ринків іта видатків на оплату будівельно-монтажних або інших робіт, товарів і послуг, пов'язаних із будівництвом оптових ринків [9].

Ст. 3-1 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості» від 12.07.2001 р. № 2660-III на період з 01.01.2013 р. до 01.01.2017 р. запроваджена державна фінансова підтримка збуту авіаційної техніки вітчизняного виробництва через механізм здешевлення кредитів **шляхом часткової компенсації ставки за кредитами** комерційних банків, залученими суб'єктами господарю-

вання у національній валюті для закупівлі такої техніки. Компенсація надається експлуатантам авіаційної техніки, які знаходяться на території України, виключно для авіаційної техніки вітчизняного виробництва, за відсотки, фактично сплачені в поточному бюджетному періоді, у розмірі облікової ставки Національного банку України, що діє на дату сплати зазначених відсотків [10].

Для підприємств вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу ст. 8 Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» від 07.02.2002 р. № 3023-III передбачено такі **фінансові заходи** з підтримки пріоритетного розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: 1) **створення та підготовка серійного виробництва нової техніки** й обладнання для агропромислового комплексу згідно із затвердженими (схваленими) Кабінетом Міністрів України програмами з виробництва технологічних комплексів, машин та обладнання для агропромислового комплексу; 2) **перевоснащення підприємств** вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу й упровадження новітніх технологій проектування та виготовлення техніки й обладнання; 3) формування та розвиток ринку техніки й обладнання для агропромислового комплексу та вдосконалення його інфраструктури; 4) **часткова (до 70 відсотків) компенсація облікової ставки Національного банку України за кредитами банків**, що надаються підприємствам вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на виготовлення техніки й обладнання для агропромислового комплексу, і державна підтримка банків, що здійснюють довгострокове кредитування цих підприємств; 5) **часткова (до 40 відсотків) компенсація державною вартості техніки** й обладнання для агропромислового комплексу, що поставляється сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості; 6) **закупівля вітчизняної техніки** й обладнання для агропромислового комплексу з наступною реалізацією її сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості на умовах фінансового лізингу [11].

Законом України «Про визнання бронетанкової галузі однією з пріоритетних у промисловості України та заходи щодо надання їй державної підтримки» від 11.01.2001 р. № 2211-III (ст. 2) на період з 01 січня 2001 р. до 01 січня 2006 р. впроваджувалися такі заходи державної підтримки бронетанкової галузі промисловості України, **як надання** підприємствам концерну «Бронетехніка України» **розстрочки** на 60 місяців щодо **сплати заборгованості** перед Державним бюджетом України й державними цільовими фондами по сплаті загальнодержавних податків і зборів станом на 01 січня 2001 р. [12].

Такі засоби державної фінансової підтримки, як **списання з платників податків**, які безнадійні до сплати сум податкової заборгованості зі сплати пені, штрафних і фінансових санкцій, нарахованих відповідно до законодавства України й не сплачених за підсумками їх господарської діяльності станом на 01 січня 2000 р., **або реструктуризація такої заборгованості**, були запроваджені Законом України «Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії» від 21 вересня 2000 р. № 1991-III [13].

Аналіз вищенаведених нормативно-правових актів дає право стверджувати, що в одних нормативно-правових актах законодавець оперує терміном «види державної фінансової підтримки», в інших – «форми надання», в окремих законах ідеться просто про «заходи підтримки». У Господарському кодексі України надання податкових пільг, дотацій і субсидій визнаються засобами державного регулювання господарської діяльності (ст. 12, 16).

Думки науковців щодо сутності цих термінів різняться. Так, С.М. Шишкін, Ю.Є. Атаманова вважають їх тотожними й визначають їх як такі, що не мають суперечностей [14, с. 114; 15, с. 15]. Поряд із цим В.М. Щербина відстоює позицію щодо наявності між ними принципової різниці [16, с. 12].

Уважасмо, що норми права в цій частині мають бути уніфіковані. При виборі напряму уніфікації звернімося до тлумачних словників.

Так, у тлумачному словнику термін «вид» визначається як різновид у низці предметів чи явищ, підрозділ, що об'єднує низку предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу – роду, [17, с. 202]; термін «форма» (лат. forma – вигляд, зовнішність, устрій, різновид) тлумачиться як тип, будова, спосіб організації чого-небудь, зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю і змістом [18, с. 665]; термін «засіб» – як прийом, якась спеціальна дія, що надає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі [19, с. 252].

Виходячи з тлумачення термінів «форма», «засіб» і «вид», доходимо висновку, що надання податкових пільг, субсидій, продаж державного майна за цінами, нижче ринкових, та інші заходи, про які йдеться у вищевказаних нормативно-правових актах як про форми, засоби або види державної фінансової підтримки, більш логічно йменувати засобами, адже вони не є способом організації державної підтримки чи її зовнішнім виявом, не є предметом чи явищем, а є інструментом, за допомогою якого суб'єктам господарювання надається фінансова підтримка.

Наступним важливим аспектом дослідження є перелік засобів державної фінансової підтримки. Так, аналіз вищевказаних нормативно-правових актів ілюструє, що форми (авт. – засоби) державної допомоги, виключний перелік яких закріплено у ст. 4 Закону № 1555, не співвідносяться із засобами державної фінансової підтримки, про які йдеться в інших нормативно-правових актах. Наприклад, у Законі № 1555 мова йде тільки про компенсацію збитків суб'єктам господарювання, а в Постанові КМУ від 29.09.2010 р. № 893 та ст. 8 Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» від 07.02.2002 р. № 3023-III – **про компенсацію витрат**, пов'язаних із викупом земельної ділянки, придбанням обладнання, техніки тощо. У ст. 8 Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» від 07.02.2002 р. № 3023-III згадується про такий вид державної фінансової підтримки, як переоснащення підприємств, який не закріплено в Законі № 1555. Не згадується також у Законі № 1555 про такий засіб державної фінансової допомоги, як часткова компенсація лізингових, факторингових платежів і платежів за користування гарантіями, який закріплено у ст. 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI. У зв'язку з цим, виходячи з вичерпності переліку форм державної допомоги, який закріплено у ст. 4 Закону № 1555, правомірність застосування таких засобів

державної фінансової підтримки, як компенсація лізингових платежів, переоснащення підприємств, компенсація витрат, пов'язаних із викупом земельної ділянки, придбанням обладнання, техніки, є сумнівною.

Різниться підхід до визначення засобів державної фінансової підтримки в науковій літературі.

Так, В.В. Петрушевська вказує, що така підтримка може бути виражена в частковому, цільовому фінансуванні шляхом надання субсидій і субвенцій, компенсаційних виплатах за різними напрямками діяльності підприємств, у формі надання бюджетних або товарних кредитів, безпроцентних кредитів, або кредитів із пільговим відсотком, кредитів без застави, субсидій на відшкодування процентних ставок за залученими короткостроковими кредитами на поповнення оборотних коштів (пряма державна фінансова підтримка), державного замовлення, що забезпечує певну стабільність підприємствам при плануванні обсягів виробництва (непряма державна фінансова підтримка), реструктуризації кредиторської заборгованості до бюджетів й державних позабюджетних фондів (опосередкована державна фінансова підтримка) [20, с. 91–92].

В.В. Герасименка та М.М. Шаповалова виділяють такі напрями реалізації фінансово-кредитної підтримки економіки: прямі (безпосереднє фінансування пріоритетних державних проєктів і програм, державні та місцеві замовлення, адресна допомога через надання дотацій, субсидій і субвенцій, гранти, податкові пільги), непрямі (повна або часткова компенсація відсотків за наданими кредитами, надання державних гарантій за кредитними лініями, відкритими міжнародними валютно-кредитними організаціями банкам, надання державних кредитів на фінансування окремих програм розвитку) [1, с. 44].

С.О. Домбровська вказує, що основними формами прямої державної фінансової підтримки є такі: пряме фінансування, бюджетні інвестиції, субсидії, дотації, субвенції, державний кредит, створення державних цільових та регіональних позабюджетних фондів, формування спеціалізованих кредитних установ; основними формами непрямої державної фінансової підтримки є податкові пільги, прискорена амортизація, фінансування науково-дослідних робіт [21].

О.Ф. Лимар виділяє такі форми державної фінансової підтримки малого підприємництва: пільговий режим оподаткування, пільги при кредитуванні високоефективних інвестиційних проєктів, державне замовлення, застосування пільгових митних тарифів та інші форми митної підтримки, надання субвенцій і дотацій регіонам і муніципальним утворенням як заохочення за високий рівень розвитку малого підприємництва [22, с. 162].

Такі форми державної фінансової підтримки, як бюджетні позики, субсидії, придбання державою корпоративних прав підприємств, реструктуризація податкової заборгованості, надання державних гарантій (поручительства), дозвіл на порушення антимонопольного законодавства, виділяє О.О. Терещенко [23, с. 201].

Засобами державної фінансової підтримки В.М. Гриньова та М.М. Новікова називають дотації, субсидії та субвенції, надання позик, фінансової підтримки загальнодержавних фондів і регіональних фінансових інститутів, надання допомоги підприємцям у формі стартового капіталу, лібералізація процедур надання позик, стимулювання комерційних банків (інших кредитних установ) на фінансування підприємництва, запровадження системи гарантованих цільових позик під підприємницькі проєкти тощо [24, с. 152].

О.В. Булан уважає, що держава, з метою усунення неспроможності ринку, може застосовувати різноманітні інструменти державної підтримки економіки, такі як податкові пільги, бюджетне фінансування, державні гарантії, митно-тарифне регулювання, інвестиції в інфраструктуру, надання кредитів за пільговими ставками тощо [25, с. 149].

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що єдність поглядів щодо засобів державної фінансової підтримки відсутня. Одноставною є позиція тільки про виділення таких засобів державної фінансової підтримки, як субсидії, субвенції, дотації, податкові пільги, бюджетні позики, кредитування за пільговими умовами, бюджетне фінансування, надання гарантій за кредитами. Варто відзначити, що із названих засобів державної фінансової підтримки Законом № 1555 не передбачено тільки такий засіб, як безпосереднє (пряме) фінансування пріоритетних державних проектів і програм. Має місце твердження науковців про існування таких засобів державної фінансової підтримки, які не передбачені Законом № 1555, зокрема пільгові митні тарифи, державне замовлення, компенсація відсоткових ставок за кредитами.

Отже, як у законодавстві, так і в науковій літературі немає єдності у визначенні засобів державної фінансової підтримки. Кількість засобів державної фінансової підтримки, про які йдеться й у чинному законодавстві, і в науковій літературі, набагато ширша, ніж засобів такої підтримки, вичерпний перелік яких наведено в Законі № 5551. Доцільність запровадження вичерпного переліку засобів державної підтримки не викликає сумнівів, адже, як слушно зазначало Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, відкритість переліку засобів державної допомоги може трактуватися неоднозначно, що створить певні складнощі при його практичному застосуванні [26]. Звісно, закріплення вичерпного переліку типових і найбільш дієвих засобів державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання може мінімізувати виникнення корупційних факторів при реалізації законодавства про державну фінансову підтримку. Свого часу на доцільності закріплення вичерпного переліку форм (авт. - засобів) державної допомоги наголошував В.В. Князьков [27, с. 223]. Як бачимо, його пропозиція знайшла своє відображення у Законі № 1555. Погоджуючись із таким підходом законодавця, потрібно зауважити на доцільності корегування переліку засобів державної підтримки у профільному законі, зокрема, шляхом доповнення його переліку такими найбільш доцільними у правозастосуванні засобами державної фінансової підтримки, як компенсація відсоткових ставок за кредитами, компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями, субвенції, надання позики, надання поруки за кредитами суб'єктів господарювання, застосування пільгових митних тарифів, звільнення від сплати митних платежів.

Висновки. Ураховуючи вищевикладене, усі елементи державної фінансової підтримки (субсидії, дотації, компенсація лізингових платежів тощо) пропонуємо іменувати засобами державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання та доповнити виключний їх перелік такими засобами, як субвенція, компенсація відсоткових ставок за кредитами, компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями, надання позики, надання поруки за кредитами суб'єктів господарювання, застосування пільгових митних тарифів, звільнення від сплати митних платежів.

Вищевказані зміни пропонується внести до ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VI.

Запропоновані пропозиції забезпечать єдність підходів до визначення засобів державної фінансової підтримки, яка може бути надана суб'єктам господарювання.

Обґрунтування пропозицій щодо порядку надання державної фінансової підтримки має стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. Герасименко В.В. Механізм реалізації державної фінансово-кредитної підтримки розвитку національної економіки / В.В. Герасименко, М.М. Шаповалова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 5 (132). – С. 42-46.
2. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 34. – Ст. 1173.
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – Ст. 23.
4. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.
5. Гончарова В.Г. Державна політика підтримки розвитку малого підприємництва в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 / В.Г. Гончарова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв, 2011. – 20 с.
6. Данилейчук Р.Б. Реалізація державної політики підтримки розвитку інфраструктури малого бізнесу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / Р.Б. Данилейчук ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород, 2013. – 22 с.
7. Драган І.О. Формування державної підтримки розвитку малого підприємництва : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / І.О. Драган ; Гуманіт. ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.». – Запоріжжя, 2006. – 20 с.
8. Комарова І.В. Державна фінансова підтримка аграрного сектору України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / І.В. Комарова ; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки» УААН. – К., 2009. – 20 с.
9. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки для створення оптових ринків сільськогосподарської продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 р. № 893 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 74. – Ст. 2636.
10. Про розвиток літакобудівної промисловості : Закон України від 12.07. 2001 р. № 2660-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 50. – Ст. 261.
11. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу : Закон України від 07.02.2002 р. № 3023-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 24. – Ст. 167.
12. Про визнання бронетанкової галузі однією з пріоритетних у промисловості України та заходи щодо надання їй державної підтримки : Закон України від 11.01.2001 р. № 2211-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 11. – Ст. 46.
13. Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спец хімії : Закон

України від 21.09.2000 р. № 1991-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 406.

14. Шишкин С.Н. Предпринимательско-правовые (хозяйственно-правовые) основы государственного регулирования экономики : [монографія] / С.Н. Шишкин. – М. : Инфотропик Медиа, 2001. – 288 с.

15. Атаманова Ю.С. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : [монографія] / Ю.С. Атаманова. – Х. : ФІНН, 2008. – 321 с.

16. Щербина В. Поняття та види засобів державного регулювання господарської діяльності / В. Щербина // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2012. – Вип. 94. – С. 10–15.

17. Новый тлумачний словник української мови : у 3 т.: 200 000 слів / уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – К. : Аконт, 2006. – Т. 1 : А–К. – 2006. – 926 с.

18. Новый тлумачний словник української мови : у 3 т.: 200 000 слів / уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – К. : Аконт, 2006. – Т. 2 : К–П. – 2006. – 926 с.

19. Тлумачний словник сучасної української мови / укладачі Л.П. Коврига, Т.В. Ковальова, В.Д. Пономаренко ; за ред. доктора філологічних наук, проф. В.С. Калашника. – Х. : Белкар-книга, 2005. – 800 с.

20. Петрушевська В.В. Фінансова політика держави та її вплив на економічну активність суб'єктів господарювання / В.В. Петрушевська // Економічний простір. – 2014. – № 85. – С. 82–93.

21. Домбровська С.О. Основні форми і методи державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників / С.О. Домбровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_NIO_2009/Economics/56109.doc.htm.

22. Лимар О.Ф. Регіональні програми розвитку малого підприємництва як фактор підвищення ефективності їх діяльності / О.Ф. Лимар // Облік і фінанси. – 2014. – № 2 (64). – С. 161–166.

23. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : [монографія] / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.

24. Державне регулювання економіки : [підручник] / В.М. Гриньова, М.М. Новікова. – К. : Естапада, 2008. – 398 с.

25. Булан О. Тенденції зміни підходів до державної підтримки економіки у країнах Європи та уроки для України / О. Булан // Світ фінансів. – 2009. – № 2. – С. 149–154.

26. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 05.04.2013 р. № 2749 // Офіційний веб-портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46496.

27. Князьков В.В. Правове регулювання надання державної фінансової підтримки підприємцям: проблеми та напрями вдосконалення / В.В. Князьков // Актуальні проблеми держави та права. – 2014. – № 72. – С. 220–223.